

Vammaisneuvoston lausunto

LIIKKUMISTA TUKEVIEN PALVELUJEN TOIMINTAOHJEESTA

1) Ovatko esitetyt tekniset korjaukset vammaisneuvoston hyväksyttävissä?

Tekniset korjaukset ovat lain muutoksesta johtuvia korjauksia ja sellaisenaan oikein. Muutoksien soveltamisen vaikutuksia on vaikea arvioida, koska soveltamisessa ei ole yhtenäistä linjaa tai soveltamisohjetta.

Tässä siirtymävaiheessa on huomioitava, että asiakkailta on käytössään myös vanhan lain mukaan määritellyjä palveluita.

Esimerkiksi koska matkustusalueet ovat hyvin rajoitettuja, yksittäinen, matkustusalueesta poikkeava matka edellyttää erillispäätöstä. Vammaisneuvosto esittääkin, että näitä akutteja matkatarpeita varten pitää järjestää ohituskaista, jolla voidaan tehdä pikapäätöksiä.

2) Arvioiko vammaisneuvosto teknisillä korjauksilla olevan vaikutusta vammaisten henkilöiden asemaan a) kielteisesti, b) ei vaikutuksia vai c) myönteisesti?

Palautteiden perusteella osalle käyttäjistä vaikutukset ovat olleet kielteisiä, koska matkustusalue ei enää vastannut asiakkaan tarvetta. Periaatteessa lain tarkoituksena oli parantaa asiakkaiden tarpeiden huomioimista.

3) Mitä muita huomioita vammaisneuvostolla on teknisiin korjauksiin?

Vammaisneuvosto katsoo, että esitetty toimintaohje painottuu liikaa tekniseen ja hallinnolliseen näkökulmaan. Käytännön arjen sujuvuuden kannalta keskeiset asiat jäävät puutteellisiksi kuten joustava liikkuminen, välipysähdykset, matkojen säästäminen ja yksilölliset ratkaisut. Liikkumisen tuen tulee mahdollistaa normaali arki ilman jatkuvaa ennakkosuunnittelua, epävarmuutta ja rajoitusten hallintaa.

Matkabudjettimallin puuttuminen

Vammaisneuvosto pitää vakavana puutteena sitä, että toimintaohjeesta puuttuu kokonaan matkabudjettimalli, vaikka aluehallitus on aiemmin linjannut liikkumisen tuen kehittämisestä monituottajamallin ja asiakkaan aidon valinnanvapauden suuntaan.

Matkabudjettimalli lisää mahdollisuuksia käyttää liikkumisen tukea yksilöllisesti ja joustavasti. Vammaisneuvosto edellyttää, että malli valmistellaan erillisenä kokonaisuutena siten, että asiakkaalla on todellinen mahdollisuus valita keskitetyn

mallin ja matkabudjetin välillä. Budjetin tulee perustua todellisiin matkakustannuksiin eikä palveluntuottajien käyttöä saa rajata vain hyvinvointialueen kilpailuttamiin toimijoihin.

Vammaisneuvosto edellyttää, että matkabudjettia voi käyttää myös ilman sovellusta, jotta ei aseteta eriarvoiseen asemaan niitä, joilla ei ole digivalmiuksia.

Keskitetyn mallin kehittämistarpeet

Vammaisneuvosto vaatii, että keskitetyn mallin käyttäjille mahdollistetaan matkojen jaksottaminen esimerkiksi vuositasolla. Tämä vähentää jatkuvaa huolta matkojen riittävydestä ja tukee joustavaa liikkumista erilaisissa elämäntilanteissa.

Toimintaohjeeseen tulee palauttaa ohjeet välipysähdyksiin. Välipysähdykset ovat välttämättömiä esimerkiksi apteekki-, posti- ja kauppa-asioinnissa sekä avustajan hakemisessa. Nykyinen malli johtaa tilanteisiin, joissa yhdestä asiointikokonaisuudesta joutuu käyttämään kaksi erillistä matkaa. Välipysähdysajan tulee olla vähintään 20 minuuttia ja nykyinen 2 kilometrin rajoitus tulee poistaa tai nostaa viiteen kilometriin. Lapsen hoitoon viennin osalta tulee huomioida myös etätyötä tekevät.

Vammaisneuvosto katsoo lisäksi, että matkojen yhdistelyn tulee olla vapaaehtoista. Yhdistely ei saa vaarantaa aikataulujen ennakoitavuutta, turvallisuutta, työssäkäyntiä, opiskelua tai asiakkaan toimintakykyä. Yhdistelyyn voidaan kannustaa esimerkiksi omavastuita keventämällä, mutta siihen ei tule pakottaa.

Vakiotaksioikeus keskitetyn mallin käyttäjällä

Vammaisneuvosto pitää välttämättömänä, että vakiotaksioikeuden myöntämisperusteet keskitetyn mallin käyttäjällä kirjataan toimintaohjeeseen selkeästi ja konkreettisesti.

Perusteita voivat olla esimerkiksi kommunikaatiovaikeudet, hengityslaitteen käyttö, allergiat ja yliherkkyydet, vaikeasti löydettävä asuinpaikka, heikko taksien saatavuus, toimintakyvyn voimakas vaihtelu tai tilanteet, joissa kuljettajan tai kaluston vaihtuminen hankaloittaa olennaisesti palvelun käyttöä.

Subjektiiivisen oikeuden turvaaminen

Vammaisneuvosto pitää huolestuttavana, että toimintaohjeesta poistuu kirjaus palvelun järjestämisestä määrärahoista riippumatta.

Vaikka vastaavaa sanamuotoa ei sisälly uuteen lakiin, liikkumisen tuki on edelleen subjektiivinen oikeus. Hyvinvointialueen taloudellinen tilanne ei saa vaikuttaa palvelun myöntämiseen tai sisältöön.

Tulkinnanvaraiset myöntämiskriteerit

Vammaisneuvosto pitää ongelmallisena kirjausta, jonka mukaan avun tarpeen tulee poiketa kyseiseen elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta tarpeesta.

Kirjaus on tulkinnanvarainen ja voi johtaa siihen, että vammaisten lasten tarpeita vähätellään, ikääntyneiden vammaisten henkilöiden oikeuksia kavennetaan tai palvelun saamisen kynnyksessä nousee epäyhtenäisesti. Kirjausta tulee täsmentää siten, ettei sitä voida käyttää perusteettomasti palvelun rajaamiseen.

Työmatkat

Vammaisneuvosto pitää merkittävänä puutteena sitä, että toimintaohjeesta puuttuvat kokonaan työmatkat ja niitä koskevat käytännöt.

Työssäkäynti on keskeinen osa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja itsenäistä elämää. Toimintaohjeessa tulee selkeästi kuvata, miten työmatkat järjestetään, miten niiden määrä arvioidaan sekä miten turvataan työssäkäynnin edellyttämä ennakoitava ja luotettava liikkuminen.

Työmatkojen toteuttaminen ei saa vaarantua matkojen yhdistelyyn, epävarmojen aikataulujen, puutteellisen taksisaatavuuden tai liian tiukkojen alue- ja korvausrajoitusten vuoksi. Työmatkojen tulee mahdollistaa tosiasiallinen työssäkäynti myös vaihtelevissa työajoissa ja erilaisissa työelämän tilanteissa.

Vammaisneuvosto edellyttää, että työmatkoja koskevat oikeudet, käytännöt ja myöntämisperusteet kirjataan toimintaohjeeseen selkeästi ja yksiselitteisesti.

Toiminnallisen kunnan ulkopuoliset matkat

Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että nykyiset lähikunnat säilyvät jatkossakin liikkumisen tuen kulkemisalueena. Pelkkä ennalta määritelty toiminnallinen kunta ei turvaa aidosti joustavaa liikkumista.

Vammaisen henkilö ei voi ennakoida kaikkia tulevia tarpeita, palvelujen sijaintia, esteettömien palvelujen muutoksia tai elämäntilanteiden vaihteluita. Lähikuntien säilyttäminen vähentää tarpeettomia uusia hakemuksia, jatkuvia palvelutarpeen arvioita ja hallinnollista kuormitusta sekä tukee yhdenvertaisuutta ja omatoimista arkea.

Vammaisneuvosto pitää myös toiminnallisen kunnan ulkopuolisille matkoille asetettua 41 euron korvauskattoa liian matalana nykyiseen taksien hintatasoon nähden. Korvauskatto voi käytännössä estää liikkumisen erityisesti harvaan asutuilla alueilla sekä ilta- ja viikonloppuaikoina. Korvauskatto tulee tarkistaa ja sitoa yleiseen kustannuskehitykseen.

Omvastuut ja päätöksenteon tavoiteajat

Omvastuuosuuksien perusteet ja määrät tulee kirjata toimintaohjeeseen yksiselitteisesti. Lisäksi omavastuille tulee asettaa kuukausikohtainen enimmäiskatto, joka vastaa julkisen liikenteen kuukausilipun hintaa.

Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että toimintaohjeeseen kirjataan myös selkeät tavoiteajat päätöksenteolle. Pitkät käsittelyajat heikentävät asiakkaiden oikeusturvaa ja voivat estää osallistumisen työelämään, opiskeluun ja sosiaaliseen elämään.

Oman auton vaikutus ja vähimmäismatkat

Esitetty vähimmäismäärä, 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, on monissa tilanteissa täysin riittämätön. Kaksi matkaa kuukaudessa ei mahdollista normaalia osallistumista yhteiskuntaan tilanteissa, joissa oma auto ei ole käytettävissä esimerkiksi huollon, sääolosuhteiden, sairauden tai toimintakyvyn vaihtelun vuoksi.

Liikkumisen tuen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen eikä kaavamaisesti vähimmäismääriin.

Sovelluksen ongelmat

Sovelluksesta puuttuu ominaisuus, joka hälyttää, kun tilauksesta puuttuu auto. Tällä hetkellä puute havaitaan vasta kun asiakas soittaa. Asiakas ei koskaan voi jäädä ilman kuljetusta ja heitteille.

Osa asiakkaista käyttää ennakkotilausta varsinkin toistuviin matkoihin. Ennakkotilauksia ei voi kuitenkaan itse muuttaa. Muutosmahdollisuus tulee olla tiettyyn aikaikkunaan saakka.

Lisätietoon tulee kirjoittaa kyytiin liittyviä tärkeitä tietoja. Lisätietoja ei kuitenkaan lueta.

Sovellus ei ole toimiva ruudunlukuohjelman käyttäjälle. Ruudunlukuohjelman käyttäjät eivät pysty käyttämään ennakkotilaus ominaisuutta. Puute tulee korjata heti.

Vammaisneuvoston kuljetuspalvelutyöryhmässä tulisi käydä sovelluksen kehitystarpeet läpi ennen seuraavan version päivittämistä.

Vammaisneuvosto pyytää vastauksia esittämiinsä kommentteihin.

Vammaisneuvoston puolesta

Pirkko Kuusela
Vammaisneuvoston puheenjohtaja

Marsa Valtonen
1.varapuheenjohtaja

Juha-Matti Koskinen
2.varapuheenjohtaja

Jessica Holmlund
3.varapuheenjohtaja